

Talen kan offentliggjøres så snart den er holdt, sannsynligvis torsdag ettermiddag 27 mai.

DEN POLITISKE SITUASJON

Foredrag av statsminister Einar Gerhardsen på Det norske Arbeiderpartis landsmøte i mai 1965.

Under forrige landsmøte - i mai 1963 - syntes den politiske situasjon å være forholdsvis rolig, og dette satte preg på forhandlingene. Landsmøtet drøftet de store og langsiktige oppgaver i norsk politikk og bestrebet seg på å finne konstruktive løsninger. Vi forberedte oss på kommunevalget og vedtok et program, som ble kalt "Planlegging for vekst og trivsel". Da landsmøtet var slutt og deltagerne drog hver til sitt, hadde de utvilsomt inntrykk av at de hadde vært på et godt møte, og at partiet hadde fått et godt valgprogram.

Gjennom to år hadde partistillingen på Stortinget vært den at Arbeiderpartiet og den borgerlige fløy hver hadde 74 representanter, mens Sosialistisk Folkeparti hadde 2. Men folk flest hadde vennet seg til denne situasjon og gikk ut fra at i denne perioden var en regjering av Arbeiderpartiet den eneste praktiske mulighet. Riktignok hadde Finn Gustavsen kommet med enkelte truende uttalelser, men folk hadde vanskelig for å ta dem helt alvorlig, og det var ikke mange som forutså at vi snart skulle oppleve en dramatisk utvikling i vårt politiske liv.

Nettopp det uventede kom til å hende. Det viste seg at Sosialistisk Folkeparti ikke hadde noen følelse av solidaritet overfor den arbeiderbevegelse som det hevdet å tilhøre. Med sin politiske holdning la det grunnlaget til rette for en borgerlig storoffensiv mot hele arbeiderbevegelsen. Da de borgerlige partier brukte arbeidsulykken i Kings Bay som grunnlag for et mistillitsforslag til Regjeringen, stemte SF's to stortingsrepresentanter for dette forslag og banet dermed veien for en borgerlig koalisjonsregjering med høyremannen John Lyng som statsminister.

Borgerlige politikere og borgerlige aviser har senere mange ganger understreket at dette var en særdeles viktig politisk begivenhet. Opposisjonspartiene hadde vist at de kunne danne regjering, og at de hadde et regjeringsalternativ. Det lar seg ikke nekte at vi her har å gjøre med en viktig begivenhet, men det må da straks tilføyes at betydningen av det som skjedde, nok er noe annerledes enn man hevder på borgerlig hold. I Arbeiderpartiet har vi jo aldri bestridt at de borgerlige partier ville være i stand til å danne regjering dersom de fikk flertall på Stortinget. Tvert om har vi foran hvert eneste stortingsvalg etter krigen understreket overfor velgerne at dersom det ble et borgerlig flertall på Stortinget, så måtte landet få en borgerlig regjering. Det oppsiktsvekkende ved det som skjedde sommeren 1963, var at Norge fikk en borgerlig regjering uten at det var et borgerlig stortingsflertall, og det var det Sosialistisk Folkeparti som sørget for.

Den borgerlige koalisjonsregjering satt i om- trent fire uker, og de som var med i den, har senere klaget over at de ikke fikk sitte lenger slik at de kunne vise hva de dugde til. Imidlertid la de fram en regjeringserklæring om hva de aktet å gjøre, og i én bestemt henseende var den oppsiktsvekkende: Det aller meste av det som stod i den, kunne en kjenne igjen fra Arbeiderpartiets programmer og arbeiderre- gjeringens langtidsprogram. Noe nytt av betydning inneholdt erklæringen ikke. I den senere tid har bor- gerlig propaganda vært konsentrert om at det er så stort behov for en fornyelse i norsk politikk. Men hvilken fornyelse var det de borgerlige partier var i stand til å demonstrere da de la fram sitt politiske alternativ?

Etter hvert ble det klart at de borgerlige og SF ikke hadde folkemeningen med seg i Kings Bay-saken. Dette gjorde det lettere for Arbeiderpartiet å gå til en motoffensiv. Da regjeringen Lyngs erklæring den 18 september kom opp til behandling i Stortinget, la Arbeiderpartiets stortingsgruppe fram en moterklæring, som var en videreføring av vårt arbeidsprogram, og som var et resultat av inngående drøftinger i partiet. Moterklæringen reiste nye saker og skilte seg klart ut fra regjeringen Lyngs erklæring. Stortinget ble stilt overfor et valg mellom to erklæringer, og etter en debatt som strakte seg over tre dager, falt re- gjeringen Lyng. Arbeiderpartiet fikk på ny i oppdrag å danne regjering. Kommunevalget noen dager senere

ble en stor seier for Arbeiderpartiet, og med dette tillitsvotum fra folket i valg kunne den nye arbeiderregjering tiltre den 25 september.

Etter to regjeringsskriser og etter den voldsomste politiske strid som landet på lenge hadde opplevd, var stemningen i Stortinget nervøs og opphisset. Men det er bemerkelsesverdig hvor fort stemningen endret seg og stortingsarbeidet kom inn i den vante gjenge. Opposisjonspartiene har som tidligere kritisert Regjeringen hver gang en anledning har budt seg. De har som vanlig hatt sine dissenser, men de har ikke gått til storm på Regjeringen. Ja, etter hvert har det utviklet seg slik at selv store og vanskelige saker, som en skulle tro måtte vekke alvorlig strid, går igjennom i Stortinget uten større vanskeligheter til tross for at den nåværende regjering ikke har flertall. Statsbudsjettet for 1965, omsetningsskatten, ordningen med grunnkjøpsobligasjoner og Regjeringens melding om jordbrukspolitikken er eksempler på det, og mange flere kunne nevnes.

Men en ville gjøre en alvorlig feil om en bedømte den politiske situasjon bare på grunnlag av dette. I virkeligheten er den meget spent. Den offensiv som de borgerlige partier innledet i Kings Bay-saken for to år siden, har de fortsatt. I pressen og ellers utenfor Stortinget blir det ført et voldsomt språk mot Arbeiderpartiet og Regjeringen. Det er en hensynsløs kampanje som foregår uten stans, som søker å så mest mulig mistillit til arbeiderbevegelsen,

og som har til formål å skaffe et borgerlig flertall på Stortinget til høsten.

Under den politiske styrkeprøve som forestår, vil de resultater som arbeiderstyret har oppnådd, spille en vesentlig rolle. Jeg skal derfor gi en oversikt over resultatene i inneværende stortingsperiode. La meg begynne med den økonomiske utvikling.

Regjeringens langtidsprogram for inneværende stortingsperiode hadde som et hovedmål at vår samlede produksjon skulle økes med 17 prosent. Den virkelige produksjonsøkning blir betydelig større, sannsynligvis 21-22 prosent. Dette betyr at vi jevnt over har kunnet utrette mer enn Regjeringen stilte i utsikt i programmet. Den samme erfaring gjorde vi også med de tidligere langtidsprogrammer. I hver programperiode er produksjonsøkningen blitt større enn opprinnelig planlagt. Produksjonsøkningen i denne periode er den største vi har oppnådd gjennom hele den tid vi har hatt langtidsprogrammer.

Etter mitt skjønn er vi her ved en kjensgjerning som fra et politisk synspunkt er av den største betydning. Gjennom en lang rekke år har Norge nå nytt godt av en sterk økonomisk vekst. Denne utviklingen har foregått under arbeiderstyre, og de borgerlige partier har hele tiden på det heftigste kritisert den økonomiske politikk som føres. Mange ganger har de hevdet at denne politikken ville bringe landet ut i økonomiske ulykker. De har altså tatt feil. I dag sier de at også de kan klare å oppnå en sterk økono-

misk vekst. Men hvordan? De vil føre en annen økonomisk politikk - det vet vi. Men hvilken? Det er det vanskelig å få svar på.

Mange er opptatt av prisene. Alle opposisjonspartier kritiserer Regjeringen for at prisene stiger, og det koster ikke noe å klage over det. Men har disse partiene noen gang gjort alvorlige forsøk på å vise hvordan Norge kan få et stabilt prisnivå - uten at det får alvorlige skadevirkninger? Svaret må bli nei. Dette er heller ikke så merkelig. Det er en internasjonal erfaring at økonomisk vekst gjerne er forbundet med prisstigning, og at det er vanskelig å oppnå en tilfredsstillende vekst dersom prisene blir holdt på uforandret nivå. Før eller siden vil det vel lykkes å løse dette problemet - å kombinere full sysselsetting og stabile priser. Teoretisk kan oppgaven formodentlig løses nokså lett, men hittil har ingen kunnet gi anvisning på en brukbar praktisk løsning.

Overfor denne problemstilling har den norske regjering som så mange andre regjeringer funnet å måtte legge avgjørende vekt på hensynet til sysselsetting og økonomisk framgang. Blant annet fordi dette synet har vunnet utbredelse i land etter land og preget den økonomiske politikk, har verdenskonjunkturerne artet seg meget gunstigere i de 20 årene etter krigen enn tidligere.

Når noen i den senere tid har begynt å tale om at vi har inflasjon her i landet, må jeg peke på at

dette er å misbruke et uttrykk som tidligere bare ble anvendt om en prisutvikling som var langt alvorligere enn den vi har hatt i Norge. Jeg må også understreke at prisstigningen er internasjonal, og at det slett ikke er tale om noen særnorsk prisstigning. Kronens internasjonale verdi har vært uforandret siden 1949 da mange land - og blant dem Norge - fulgte Storbritannia og devaluerte. Det hadde vært umulig for oss å holde de samme valutakurser gjennom dette lange tidsrom hvis prisene i Norge hadde beveget seg i utakt med prisene ute i verden.

Det er også grunn til å nevne at prisutviklingen ikke har lagt alvorlige hindringer i veien for den økonomiske og sosiale utjevning som er et sentralt ledd i vår politikk. På Landsorganisasjonens kongress tidligere i denne måned kunne jeg opplyse at i de siste ti årene har reallønnen pr. sysselsatt økt med over 4 prosent i gjennomsnitt pr. år, og at dette er en sterkere stigning i reallønnen enn i noen tilsvarende periode i vår historie. Et annet illustrerende eksempel er at alderstrygden i løpet av de siste femten år har steget mer enn dobbelt så sterkt som lønnsnivået.

Når dette er sagt, vil jeg imidlertid legge til at Regjeringen alltid følger prisutviklingen nøye og gjennomfører mange tiltak for å påvirke prisene. Prisloven blir brukt for å regulere en

rekke priser og for å fremme en effektiv konkurranse. Etterspørselen blir regulert gjennom statsbudsjettet og kredittpolitikken - dessverre ofte uten at opposisjonen viser den forståelse for oppgaven som det var å ønske. De borgerlige partier har demonstrert dette ved mange anledninger og nå sist ved sin holdning til den nye kredittlov. Særlig vil jeg imidlertid fremheve at Regjeringen søker å medvirke til samordnede lønns- og inntektsoppgjør, som kan holdes innen en forsvarlig økonomisk ramme. Regjeringen har flere ganger benyttet det såkalte Kontaktutvalg, hvor den har drøftet oppgjørene med representanter for organisasjonene, og Kontaktutvalget spilte en viktig rolle ved de store oppgjørene i februar i år.

Det norske Arbeiderparti har i inneværende stortingsperiode hatt tre forpliktende programskrifter, nemlig arbeidsprogrammet av 1961, valgprogrammet av 1963 og Moterklæringen. Programmene er gjennomført på alle vesentlige punkter. Arbeiderpartiet har alltid lagt stor vekt på å oppfylle sine ^{program-}forpliktelser, og gjennom noen tid har vi foran hvert stortingsvalg lagt fram et politisk regnskap over hva vi har utrettet. Et slikt regnskap vil bli offentliggjort også nå til sommeren. Moterklæringen var en dristig er-

klæring, og det var ikke så få som trodde at vi hadde tatt munnen for full. Men også denne pangen har vi gjort hva vi lovet.

På det sosialpolitiske område har det vært en usedvanlig rik utvikling. Bedre omsorg for de eldre er en hovedsak for Arbeiderpartiet, og alderstrygdens satser er blitt sterkt forhøyet. Også de øvrige trygder er forbedret, og en mors- og enketrygd er nylig innført. De samlede trygdeutgifter har steget fra 2300 millioner kroner i 1961 til 3700 millioner kroner i 1965. En vesentlig del av de økte utgifter er lagt på arbeidsgiverne, og finansieringsordningen er også endret til fordel for lavere inntekter.

Vi må kunne si at Norge nå har et fullt utbygd trygdesystem. Det neste viktige skritt blir en felles pensjonsordning for hele folket. Regjeringens plan for folkepensjonering er som kjent til behandling i Stortinget, og Regjeringen mener at ordningen kan og bør settes i verk fra nyttår 1967. Flere har sagt at folkepensjoneringen blir den største sosiale reform som er gjennomført i vår historie, og det er utvilsomt riktig. I denne sammenheng vil jeg gjerne gjøre oppmerksom på at reformen ikke bare må oppfattes som et tiltak til beste for de eldre. Det vil bli utbetalt pensjoner også til uføre mennesker og til etterlatte. I mange tilfeller vil folkepensjonene

sikkert bedre økonomien ikke bare for pensjonistene, men også for deres familie. Og pensjonsfondene som er et vesentlig ledd i Regjeringens forslag, vil få stor betydning for den økonomiske utbygging av landet og dermed komme hele samfunnet til gode.

Fra 1 januar i år er forsørpsloven opphevet og erstattet av en ny lov om sosial omsorg. Dermed har vi fått et moderne opplegg for sosial behandling.

Fire ukers ferie for lønnstakere er nå gjennomført ved lov, og spørsmålet om en ytterligere forkortelse av arbeidstiden er under utredning. Arbeiderpartiet har over et bredt felt tatt opp de ferie- og fritidsproblemer som gjør seg gjeldende. I de siste årene er det bevilget penger over statsbudsjettet til kjøp og båndlegging av friluftsområder, og Regjeringen har lagt fram lovforslag om byggeforbud på strandstrekninger. Nylig har Stortinget vedtatt en lov om innlandsfiske. Det er en lov som tar sikte på å hjelpe opp fiskebestanden og å sikre allmennhetens interesser. Naturvernrådet har lagt fram en landsplan for nasjonalparker, og vi kan snart vente en innstilling fra Fjellplankomiteén.

Norge har gjennom hele etterkrigstiden vært et ledende land på boligbyggingens område, og det er karakteristisk for norsk boligpolitikk at den først og fremst søker å fremme en sosial

boligreisning som kommer folkets brede lag til gode. I inneværende stortingsperiode blir det fullført 115.000 leiligheter mot 108.000 i forrige. Regnet etter antall leiligheter var boligreisningen større i midten av 1950-årene da vi gjorde en kraftinnsats for å møte det akkumulerte behov fra krigen og de første vanskelige etterkrigsår. Men vi bygger større boliger nå, og når en tar dette i betraktning, viser det seg at boligbyggingen i år er minst like stor som noen gang tidligere. Det er også verd å merke seg at Norge bygger større boliger enn vanlig i Europa - til og med større boliger enn Sverige og Tyskland som utmerker seg ved en særlig stor bolig-innsats.

Regjeringen har tatt skritt som forbereder en sterk øking av boligbyggingen i årene som kommer. Kommunalbanken har i fjor og i år fått til rådighet i alt 40 millioner kroner til lån som kommunene trenger for å opparbeide boligtomter. Nå i vår fikk Regjeringen fullmakt av Stortinget til å utstede grunnkjøpsobligasjoner for 100 millioner kroner, og dermed har kommunene fått en ny finansieringsordning som kan brukes når de skal kjøre grunn til boligbygging og andre viktige formål. Etter en proposisjon som nylig er fremsatt, vil kommunene dessuten etter nærmere regler få forkjøpsrett til fast eiendom. Og hele finansieringen av boligbyggingen er tatt opp til ny vurdering i en melding som Regjeringen har sendt til Stortinget, og som nå er til behandling der.

Også kulturpolitisk har den siste stortingsperioden budt på en meget sterk ekspansjon. De offentlige utgifter til undervisning, forskning og andre kulturtiltak er økt fra 2 milliarder til 3 milliarder kroner, og den samlede mengde av undervisningsbygg som tas i bruk i perioden, vil - regnet etter gulvflate - være 35-40 prosent større enn i foregående periode. Disse enkle talloppgavene illustrerer en imponerende utvikling som jeg ikke kan skildre i detaljer. La meg bare nevne noen hovedpunkter: Den obligatoriske folkeskole blir utvidet fra 7 til 9 år i kommune etter kommune. Yrkesundervisningen er blitt sterkt utbygd på mange områder. En stadig større del av ungdommen tar artium - i år hele 20 prosent, et av de høyeste tall i verden. Våre universiteter og høyskoler vil til høsten ha 19.000 studerende mot 11.000 for bare fire år siden, og vi forbereder opprettelse av nye universiteter i Trondheim og Tromsø.

Arbeiderpartiet har alltid sett det som en hovedoppgave for norsk politikk å sørge for at hele landet kan følge med i den alminnelige velstandsutvikling. Vår distriktpolitikk har to viktige sider - for det første en økonomisk utjevning mellom distriktene, for det annet en planmessig utbygging. På begge felter er det i de siste årene gjennomført nye tiltak av stor betydning.

Staten har økt sine tilskudd til viktige kommunale formål, har overført visse skatteinntekter til kommunene og har også cvertatt visse utgifter fra dem. Dette har styrket kommunenes økonomi med rundt 250 millioner kroner om året, og har medvirket til en betydelig utjevning av skattebelastningen.

Distriktenes utbyggingsfond har nå vært i virksomhet gjennom fire år og er i dag engasjert i 1600 tiltak rundt omkring i landet. Fondet har på disse få årene gjort en stor innsats som har gitt mange og gode resultater. På grunnlag av disse erfaringer har Regjeringen foreslått for Stortinget at fondet skal få en betydelig større ramme for sin virksomhet.

Distriktsplanleggingen har hatt et gjennombrudd i denne stortingsperioden. Kommunaldepartementet har fått en egen planavdeling, og fylkene egne utbyggingsavdelinger. Stortinget behandler nå Regjeringens forslag til en ny bygningslov, som trekker opp retningslinjer for planleggingen i fylker og kommuner. Et omfattende arbeid er i gang for å fastlegge hvordan Norges landareal skal disponeres, og hvordan bosetningen bør være. En viktig oppgave i denne sammenheng er å peke ut de små og store sentra som trenges rundt omkring i landet. Det er de fylkeskommunale myndigheter som skal gjøre dette, og etter anmodning fra Regjeringen peker de nå ut enkelte prøvesentra. Hensikten med dette er at myndighetene snarest mulig skal få praktiske erfaringer som kan bli til nytte i hele landet. Foreløpig har de fylkeskommunale myndigheter pekt ut Kongsvinger, Førde, Namsos og Alta, og Regjeringen har godkjent disse steder som prøvesentra.

Av stor betydning for distriktene er de endringer som er gjennomført i det kommunale styre. På fire år er antallet av kommuner redusert fra 731 til 466. Derved har vi fått større kommuner som har bedre

muligheter for å ta seg av planlegging, utbygging og andre oppgaver. Den nye loven om fylkeskommuner trådte i kraft i fjor. Byene er dermed innlemmet i fylkeskommunen, som har fått større oppgaver enn tidligere.

Det er grunn til å understreke at samfunnets innsats i samferdselssektoren har økt meget sterkt fra år til år. I inneværende stortingsperiode er statens veibudsjett blitt nesten fordoblet, Nordlandsbanen er åpnet fram til Bodø, og både Gjøvikbanen og Bergensbanen er lagt om til elektrisk drift. Statsbanene avvikler i dag det meste av sin trafikk på elektrifiserte linjer. Utbyggingen av telegrafverket har fortsatt i hurtig tempo, og Norge har en langt høyere telefontetthet enn de store industrinasjoner i Europa. Utviklingen i flytrafikken og fjernsynet er vel kjent og trenger ikke nærmere kommentarer. La meg bare nevne at når Nord-Norge nå har fått betydelig bedre flyforbindelser, er det en vinning for hele landet.

Arbeiderpartiet har alltid hatt sterk tilslutning i bygdene. Det har vært en hovedsak for partiet å vareta interessene hos de brede befolkningslag som er knyttet til jordbruk, skogbruk og fiske. Det var Arbeiderpartiets politikk som brakte bygdene ut av mellomkrigsårenes nød og krise, og det er Arbeiderpartiets planøkonomi som senere har gjort det mulig for bygdene å følge med i den alminnelige velstandsutvikling.

I de siste årene er det gjennomført nye jordbrukspolitiske tiltak for å fremme en utvikling mot større og mer bærekraftige produksjonsenheter og for at jordbruksstøtten i høyere grad kan komme de mindre bruk til gode. For eksempel er jordloven blitt endret på flere punkter, støtten til nydyrking er forhøyet og lagt om, og det er innført en arealtrygd. Positiv betydning for hele jordbruksnæringen vil det få at de tre jordbruksbankene nå blir slått sammen til en Statens landbruksbank.

I fjor sommer var det mye diskusjon i Stortinget og i pressen om den nye jordbruksavtalen som ble inngått. Men etter hvert er det vel blitt alminnelig anerkjent at jordbruket kan se på oppgjøret den gangen og tilleggsoppgjøret i år som ganske gode resultater. Det har heller ikke vært mye uenighet om de retningslinjer som Regjeringen mener bør følges i jordbrukspolitikken i årene framover, og som nettopp er behandlet i Stortinget. På alle vesentlige punkter har Regjeringens syn fått enstemmig tilslutning.

Fiskeriene har opplevd en svikt i naturgrunnlaget, og dette har stilt fiskerne overfor en vanskelig omlegning. Men de har vist tilpasningsevne, og det synes å være en voksende optimisme blant dem. Fiskeripolitikken legger i dag hovedvekten på å utvikle en allsidig helårs fiskeflåte, og Statens Fiskarbank har etter hvert utvidet utlånsvirksomheten sterkt for å kunne finansiere en slik utvikling.

En merkesak for fiskerne ble ført i havn i fjor. Da ble det undertegnet en hovedavtale mellom staten og Norges Fiskarlag.

Norge ble i 1960 medlem av Det europeiske Frihandelsforbund. Noen var redde for hvordan dette ville virke på sysselsettingen, men i dag kan vi med stor tilfredshet konstatere at norsk industri på en vellykket måte har klart omstillingen til et større marked. Vår deltakelse i Frihandelsforbundet synes å ha utløst sterke ekspansive krefter i industrien, som har rettet oppmerksomheten mot de positive muligheter på et større marked, og som har gjennomført en imponerende eksportoffensiv.

Vår framtid som industrinasjon vil i høy grad være avhengig av at vi klarer å følge med i den raske teknologiske utvikling. Regjeringen har derfor søkt å medvirke til en hurtig utbygging av vår teknisk-naturvitenskapelige forskning. Gjennom det siste statsbudsjettet er det her tatt et nytt viktig skritt. Stortinget har gitt en førstegangsbevilgning på 25 millioner kroner til et forsknings- og utviklingsfond.

Kraftutbyggingen, som for den alt overveiende del drives av staten og kommunene, spiller en sentral rolle i vår industripolitikk. Vi har lagt an på å holde et høyt tempo i kraftutbyggingen og har stadig hevet tempoet. Langtidsprogrammet for inneværende stortingsperiode vil på dette område bli betydelig overskredet. Denne hurtige utbygging av vannkraften har vært av vesentlig betydning for distriktene og har gitt grunnlag for en stor og lønnsom kraftslukende industri.

Av hensyn til distriktene har Regjeringen også lagt stor vekt på å få bygget ut såkalte hjørnesteinsbedrifter, dels i offentlig og dels i privat regi. Som jeg tidligere har nevnt ved mange anledninger, vil et hvert større privat prosjekt løse en betydelig medvirking fra det offentlige.

I denne stortingsperioden er første utbyggings-trinn av Rana Gruber fullført, og Jernverkets anlegg i Mo og Bergen er blitt betydelig utvidet. En koks- og ammoniakkfabrikk er bygd i Mo. En treforedlingsbedrift blir oppført i Skogn, og et karbidverk ved Lillesand. Store aluminiumsanlegg er under bygging på Karmøy og i Husnes.

En rekke større industriprosjekter er lagt fram for Stortinget eller er under arbeid i Industri-departementet. Av dem vil jeg nevne ferrosilisiums-anlegg i Salten, utvidelse av aluminiumsproduksjonen både i Mosjøen og på Sunndalsøra, nytt oljeraffineri på Sola, og nytt aluminiumsverk på Lista eller i Kvinesdal. Videre foreligger planer om å reise en karbidfabrikk på Verdalsøra og en treforedlingsbedrift i Troms. Industridepartementet har også satt i gang et arbeid for å undersøke mulighetene for en sementfabrikk på Vestlandet, og for å klarlegge hvilke steder i Hordaland og Sogn og Fjordane som vil egne seg best for ny kraftkrevende industri.

De borgerlige partier har rettet voldsomme angrep på Arbeiderpartiets industripolitikk, men vesentlig mot en bestemt side av den, nemlig den offentlige industrireisning. Den borgerlige presse

søker å skape det inntrykk at staten har sløst bort veldige summer på ulønnsomme bedrifter. Noen bemerkninger om dette vil være på sin plass.

Den norske stat er engasjert i en rekke industriselskaper, dels rene statsselskaper og dels blandede selskaper. Noen av bedriftene er en glimrende forretning, andre viser et tilfredsstillende driftsresultat, men det er også noen som går dårlig, og Regjeringen søker ikke å legge skjul på det siste. Den har for eksempel klart gitt uttrykk for at Koksverket var dårlig planlagt.

For øvrig ligger det ikke bare lønnsomhetsbetraktninger bak den offentlige industrireisingen. Nasjonale hensyn og distriktshensyn har ofte spilt en vesentlig rolle. Det var for eksempel tilfellet med Norsk Jernverk, og det bør en huske når en skal vurdere det forhold at verket i de senere år har gått med et betydelig underskudd. Det må vel også være et rimelig forlangende at statens industrielle virksomhet blir vurdert som en helhet. Hvordan ville det være å vurdere et stort privat konsern bare etter de av dets bedrifter som går dårligst? Ingen vil falle på det. Og sett under ett viser statens industrielle virksomhet et betydelig driftsoverskudd. De industribedrifter som staten eier fullt ut, eller som den har den avgjørende innflytelse i, gav i 1963 et samlet overskudd på 30 millioner kroner etter fradrag av skatter og etter ordinære avskrivninger. Dette nettooverskuddet økte til rundt 80 millioner kroner i 1964.

Statsbedriftene i industrien og på andre områder kan få stor betydning for demokratiet på arbeidsplassene. Regjeringen har i år fremmet lovforslag om medbestemmelsesrett for de ansatte ved Telegrafverket, Postverket og statens industribedrifter. Hvis spørsmålet om medbestemmelsesrett ved private / bedrifter ikke blir løst gjennom forhandlinger, kan det bli aktuelt med lovforslag også for disse bedriftene. En effektiv medbestemmelsesrett krever at de ansatte har gode kunnskaper og god utdanning. Både av den grunn og av hensyn til det store behov for etterutdanning og omskoling har Regjeringen lagt fram en proposisjon om utbygging av voksenopplæringen.

Den oversikt jeg har gitt over resultatene, er på ingen måte fullstendig. Likevel tror jeg oversikten viser at det er utrettet svært mye i løpet av de siste fire årene, og at det er en skrikende motsetning mellom de virkelige resultater og den borgerlige propaganda om forsømmelser.

Landsmøtet vil få et eget foredrag om den utenrikspolitiske situasjon. Jeg skal derfor ikke berøre utenrikspolitiske spørsmål, men vil gjerne si noen ord om forsvarspolitikken. Det norske forsvaret er helt ut et konvensjonelt forsvar, og det er alminnelig godtatt at vi ikke skal ha atomvåpen. Det er gledelig at det er blitt ro omkring dette spørsmålet.

Vår forsvarspolitikkk står imidlertid overfor den vanskelighet at våpenhjelpen som vi har fått i mange år, er under avvikling. Regnet i dagens priser

har denne hjelpen ligget på 700-800 millioner kroner om året. De problemer som avviklingen av hjelpen fører med seg, har vi søkt å møte gjennom langtidsplanen for forsvaret som gjelder årene 1964-1968. Planen innebærer dels at vi reduserer utgiftene til særlig kostbart materiell, dels at vi gjennomfører en betydelig rasjonalisering, og dels at vi øker bevilgningene en del. På tross av disse problemer er vårt beredskap bedre enn før, og det har vært forsvarlig å sette ned den militære tjenestetiden. I den utstrekning det er mulig, brukes forsvarsmidlene slik at de også kommer det sivile samfunn til gode. Dette gir seg blant annet utslag i et samarbeid mellom industrien og forsvaret om norske leveranser.

I dag må en se ut over landegrensene når en trekker opp retningslinjer for forsvarspolitikken. Vårt forsvar bør være et ledd i en verdensomfattende sikring av freden. Derfor har Regjeringen - med tilslutning av Stortinget - lagt vekt på at vi må være beredt til å hjelpe FN i det fredsbevarende arbeid. Vi har opprettholdt våre engasjementer i Gaza og andre steder, og vi oppretter nå en egen beredskapsstyrke som skal trenes spesielt for FN-opdrag.

I anledning av at Norge nå har hatt arbeiderstyre gjennom tretti år, har Sentralstyret utgitt et lite festskrift, som forelå ferdig til første mai, og som særlig er beregnet på ungdommen. Fra borgerlig hold får vi høre at dette betyr at vi lever i tretti-årene. Det gjør vi ikke. Men vi vil ikke at de borgerlige partier skal være alene om å beskrive fortiden og få ungdommen til å tro at arbeiderstyret har for sømt en lang rekke viktige oppgaver. Nylig syntes hele den norske presse å være enig om at ungdommen visste alt for lite om krigen og okkupasjonstiden, og at det gjaldt å rette på dette. Men da må det vel også være riktig å sørge for at ungdommen har gode kunnskaper om Norges politiske historie. Den trenger dem når den skal vurdere dagens politiske situasjon og velge parti.

"Fornyelse" er blitt et populært ord. I borgerlig språkbruk betyr det vel det samme som "systemskifte". Det er lenge siden de borgerlige partier bidrog med noen fornyelse i norsk politikk, men de har ofte bekjempet fornyelsen. Arbeiderpartiet kan støtte seg til den største folkebevegelse som finnes i Norge, og de mange levende organisasjoner som den omfatter, er stadig muligheter for å stille opp nye oppgaver og å formulere en ny politikk. Intet borgerlig parti kan øse av slike kilder til fornyelse.

Arbeiderbevegelsen har alltid vært og er innstilt på store samfunnsreformer. Den er etter sin art en fremtidsrettet bevegelse og har gjort den

erfaring at mange saker først er løst etter en lang og hard strid. Den erfaringen har full gyldighet også i dag.

Partiets viseformann, Trygve Bratteli, vil innlede om det nye arbeidsprogram som foreligger i utkast. Det er et program for en ny epoke i norsk samfunnsliv. De gamle klasseskiller faller. Teknikk, forskning og planøkonomi gir nye muligheter for hele folket - nye muligheter til velstand, trivsel og utfoldelse. Arbeiderpartiet vil føre en politikk for å utnytte disse mulighetene fullt ut og for å bygge et harmonisk samfunn uten dyptgående interessekonflikter.

Det foreligger et annet fremtidsrettet dokument, som ikke Landsmøtet, men Stortinget skal ta stilling til. Det er Regjeringens nye langtidsprogram - et program for en stor økonomisk utbygging, for sterk materiell og kulturell framgang, og for løsning av mange oppgaver. Den tid er forbi da den borgerlige presse kan stemple et slikt program som et "draumkvede". Men kritiske og negative bemerkninger har det vært nok av også denne gangen. Morgenbladet har skrevet at "Gerhardsen lover gull og grønne skoger" og Aftenposten at Regjeringen driver "med lokk og lur". Men Regjeringen er trygg på at det nye langtidsprogrammet er like realistisk som de tidlige har vist seg å være.

Planøkonomien seirer i Norge og i verdensmålestokk. Hos oss skjer dette etter langvarig og

sterk borgerlig motstand. De borgerlige partier søker å tåkelegge sin retrett. Det ville gjøre et fordelaktigere inntrykk om de åpent erkjente at deres kamp mot planøkonomien har vært et stort feilgrep.

Det er mindre enn fire måneder til stortingsvalget. De borgerlige partier mener åpenbart at de denne gang skal vinne valget. De synes å ha samordnet sin propaganda, og det er enda vanskeligere enn før å se større forskjell på disse partiene. Høyre har tatt ledelsen, og det er Høyres og Senterpartiets konservative synspunkter som preger den felles offensiv.

Når de borgerlige nå gjør seg store forhåpninger, har det ikke sammenheng med at borgerlig politikk står sterkere enn før. Det er Sosialistisk Folkeparti som gir dem håp. Da SF for fire år siden stilte liste i 6 valgkretser, erobret de borgerlige to mandater. Når SF nå stiller liste i nesten alle kretser, håper de borgerlige å få flertall på Stortinget. For når SF opptrer ved valget, er hovedvirkningen at stemmer kastes bort til fordel for de borgerlige.

Det norske Arbeiderparti har alltid fulst en klar politisk linje og har aldri hatt valgsamarbeid med noe annet parti. Vi vender oss i år til det norske folk, viser til hva vi har utrettet og hva vi vil utrette i norsk politikk, og ber om fullmakt til å styre landet også i de neste fire år. Arbeiderbevegelsen omfatter folk fra alle samfunnsgrupper, og arbeiderregjeringene har alltid kjent et ansvar for hele folket. Arbeiderpartiet er stolt

av sitt navn, som er vel innarbeidet. Men vi representerer funksjonærene like meget som arbeiderne, bygdene like meget som byene. Vår politikk gjelder i samme grad kvinner og menn, unge og gamle. Nå som før har vi én ærgjerrighet: Å styre samfunnsutviklingen til gavn for hele folket. Vi vil at fremtidens Norge skal være preget av de sosialistiske idealer: frihet, likhet og brorskap. Vi vil bygge samfunnet på solidaritet.
